

Charles Dickens

Grote verwachtingen

Vertaald door
Eugène Dabekaussen en Tilly Maters

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

Hoofdstuk 1

Mijn vaders achternaam was Pirrip en mijn voornaam Philip, maar mijn kindertong was niet in staat iets langers of duidelijker van beide namen te maken dan Pip. Dus ik noemde mezelf Pip en ging Pip heten.

Ik geef Pirrip als mijn vaders achternaam op gezag van zijn grafsteen en mijn zuster-mevrouw Joe Gargery, die trouwde met de smid. Omdat ik mijn vader of mijn moeder nooit heb gezien, noch ooit een beeltenis van een van beiden (want ze leefden lang voor de tijd van de fotografie), waren mijn eerste fantasieën over hun uiterlijk domweg gebaseerd op hun grafstenen. De vorm van de letters op die van mijn vader gaf me het eigenaardige idee dat hij een vierkante, forse, donkere man was met zwart krulhaar. Uit het lettertype en het formaat van de inscriptie ‘Eveneens Georgiana Echtgenote van Hierboven’ trok ik de kinderlijke conclusie dat mijn moeder sproeterig en ziekelijk was. Aan de vijf ruitvormige steentjes van elk ongeveer anderhalve voet lang gerangschikt in een keurige rij naast hun graf, ter nagedachtenis van vijf broertjes van mij—die de universele strijd om het bestaan al heel vroeg hadden op-

gegeven—dank ik de diepe overtuiging dat ze allemaal op hun rug waren geboren, met hun handen in hun broekzak, en dat ze die daar in deze bestaansvorm nooit hadden uitgethaald.

De streek waarin we woonden, was het moerasland bij de rivier, op nog geen twintig mijl van de zee als je de kronkelingen van die rivier volgde. Ik denk dat ik mijn eerste heel levendige en duidelijke indruk van de identiteit der dingen kreeg op een gedenkwaardige, gure middag tegen het vallen van de avond. Op dat moment ontdekte ik dat dit akelige, met brandnetels overwoekerde oord wel degelijk het kerkhof was, en dat Philip Pirrip, in leven lid van deze parochie, en eveneens Georgiana, Echtgenote van Hierboven, dood en begraven waren, en dat Alexander, Bartholomew, Abraham, Tobias en Roger, borelingen van bovengenoemden, eveneens dood en begraven waren, en dat de donkere woeste vlakte achter het kerkhof, doorsneden met sloten, wallen en hekken, waarop groepjes vee graasden, het moeras was, en dat de lage, loodgrijze streep daarachter, de rivier was, en dat het woeste hol in de verte waar de wind vandaan kwam razen, de zee was, en dat het bibberende hoopje mens dat voor dit alles bang werd en begon te huilen, Pip was.

‘Hou op met dat kabaal!’ brulde een verschrikkelijke stem en tussen de graven naast het kerkportaal sprong een man te voorschijn. ‘Stil, jij kleine rotzak, of ik snij je de strot af!’

Een angstaanjagende man, geheel in grof grijs gekleed, met een enorme boei aan zijn been. Een man zonder hoed en met kapotte schoenen en een ouwe lap om zijn hoofd gebonden. Een man, doordrenkt van water, overdekt met modder, kreupel door keien, gesneden door vuurstenen, gestoken door brandnetels en geschramd door doornen, die hinkte en rilde en loerde en grauwde, en wiens tanden klapperden in zijn kop toen hij me bij mijn kin greep.

‘O! Snij me niet mijn strot af, meneer,’ smeekte ik in doodsnood. ‘Alstublieft, doe het niet, meneer.’

‘Je naam!’ zei de man. ‘En gauw!’

‘Pip, meneer.’

‘Nog es,’ zei de man, me doordringend aankijkend. ‘Spreek op!’

‘Pip. Pip, meneer.’

‘Waar woon je,’ zei de man. ‘Wijs het aan!’

Ik wees waar ons dorp lag, op het lage land bij de kust tussen de elzen en knotbomen, iets meer dan een mijl van de kerk.

Nadat de man me even had aangekeken,

draaide hij me ondersteboven om mijn zakken te legen. Er zat alleen een stuk brood in. Toen de kerk weer overeind stond—want hij was zo snel en sterk dat hij de kerk voor mijn ogen op de kop zette en ik de spits onder mijn voeten zag—dus toen de kerk weer overeind stond, zat ik trillend op een hoge grafsteen, terwijl hij het brood opschrokte.

‘Jij kleine rekel,’ zei de man, zijn lippen aflikkend, ‘wat ’n bolle wangen heb je.’

Ik geloof wel dat ze bol waren, al was ik destijds klein voor mijn leeftijd en niet sterk.

‘Verdomd als ’k die niet kon opeten,’ zei de man, met een dreigende ruk van zijn hoofd, ‘en ’k mag lijn da’k ’t nog doe ook!’

Ik sprak oprecht de hoop uit dat hij het niet zou doen en greep me steviger vast aan de grafsteen waarop hij me had neergezet, om erop te blijven zitten maar ook om niet te gaan huilen.

‘Hoor es even hier!’ zei de man. ‘Waar is je moeder?’

‘Daar, meneer!’ zei ik.

Hij schrok, zette het op een lopen, hield al gauw weer stil en keek over zijn schouder.

‘Daar, meneer,’ legde ik angstig uit. ‘Eveneens Georgiana. Dat is mijn moeder.’

‘O!’ zei hij, terugkomend. ‘En is dat je vader

daar bij je moeder?’

‘Ja, meneer,’ zei ik, ‘die ook; in leven lid van deze parochie.’

‘Aha!’ mompelde hij peinzend. ‘Bij wie leef je dan, aangenomen da’k je laat leven, waar ik nog niet uit ben?’

‘Mijn zuster, meneer–mevrouw Joe Gargery –de vrouw van Joe Gargery, de smid, meneer.’

‘Smid, zeg je?’ zei hij. En keek omlaag naar zijn been.

Nadat hij nog een paar keer broedend naar zijn been en naar mij had gekeken, kwam hij op mijn grafsteen af, pakte me bij mijn armen en duwde me zo ver mogelijk achterover, zodat zijn ogen heel dwingend neerkeken in de mijne en de mijne heel hulpeloos opkeken in de zijne.

‘Hoor es even hier,’ zei hij, ‘het gaat d’r om of ’k je laat leven. Je weet wat een vijl is?’

‘Ja, meneer.’

‘En je weet wat bikken is?’

‘Ja, meneer.’

Na iedere vraag duwde hij me iets verder achterover, om me nog hulpelozer en banger te maken.

‘Jij zorgt voor een vijl.’ Hij duwde me nog verder. ‘En jij zorgt voor wat te bikken.’ Hij duwde me nog verder. ‘Jij brengt ’t allebei voor me

mee.' Hij duwde me nog verder. 'Of 'k ruk je hart en je lever d'r uit.' Hij duwde me nog verder.

Ik was doodsbang, en zo draaierig dat ik me met beide handen aan hem vastklemde en zei: 'Als u zo vriendelijk wilt zijn om me alstublieft overeind te laten komen, meneer, dan was ik misschien niet zo misselijk en kon ik misschien beter luisteren.'

Hij gaf me zo'n enorme zet en slinger dat de kerk om haar eigen weerhaan tolde. Toen hield hij me vast bij mijn armen, recht overeind op de steen, en vervolgde met deze angstaanjagende woorden.

'Je brengt me morgenochtend vroeg die vijl en dat bikken. Je brengt me de hele zooi, bij dat oude Bolwerk daarginder. Dat doe je, en waag 't niet een woord te zeggen of te laten merken dat je zo iemand als mij hebt gezien of iemand anders wie-ook, en dan laat ik je leven. Doe je 't niet of doe je ook maar even wat anders als wat 'k heb gezegd, dan worden je hart en je lever uitgerukt, gebraden en opgevrotten. En denk maar niet da'k alleen ben. D'r zit een jongeman bij me verborgen, en daarmee vergeleken ben ik een Engel. Die jongeman hoort de woorden die ik zeg. Die jongeman heeft een eigen geheime manier om een jongen te pakken

te krijgen, en z'n hart en z'n lever. Een jongen hoeft 't niet te proberen om zich te verstoppen. Al doet een jongen zijn deur op slot, al ligt ie warm in bed, al stopt ie zich in, al trekt ie 't beddengoed over z'n hoofd, al denkt ie dat ie op z'n gemak en veilig is, die jongeman komt toch langzaam maar zeker op 'm afgeslopen om 'm open te scheuren. Op ditzelfde ogenblik kan 'k die jongeman amper tegenhouden om je wat aan te doen. 'k Heb de grootste moeite om 'm bij je ingewanden vandaan te houden. Nou, wat zeg je daarop?"

Ik zei dat ik de vijl voor hem zou halen en zoveel losse stukjes eten als ik maar kon, en dat ik 's morgens vroeg naar hem bij het Bolwerk zou komen.

'Zeg de Duivel zal je halen als je 't niet doet!' zei de man.

Ik zei het, en hij zette me op de grond.

'Nou,' vervolgde hij, 'denk aan wat je beloofd hebt en denk aan die jongeman, en maak dat je thuiskomt!'

'Goe-goede nacht, meneer,' stotterde ik.

'Daar is nogal kans op!' zei hij, terwijl hij om zich heen keek over de koude, natte vlakte. "k wou da'k een kikker was. Of een aal!"

Terwijl hij dat zei, sloeg hij beide armen om

zijn rillende lijf—omvatte zichzelf, als om zich bijeen te houden—en hinkte naar de lage muur om de kerk. Toen ik hem zag gaan, zijn weg zoekend tussen de brandnetels en tussen de braamstruiken die rond de groene heuvels groeiden, was het in mijn jonge ogen alsof hij probeerde te ontkomen aan de handen van de dode mensen, die ze steeds uit hun graven staken om hem bij zijn enkel te grijpen en erin te trekken.

Bij de lage muur rondom de kerk gekomen, ging hij eroverheen als een man met lamme en stijve benen, en draaide zich toen om en keek naar mij. Toen ik zag dat hij zich omdraaide, keerde ik mijn gezicht huiswaarts en liep me de benen uit mijn lijf. Maar al gauw keek ik over mijn schouder en zag hem weer in de richting van de rivier gaan, nog steeds met beide armen om zich heen geslagen en met zijn pijnlijke voeten zijn weg zoekend over de grote keien die hier en daar in het moeras waren gelegd, als stapstenen bij zware regen of opkomend tij.

Het moeras was niet meer dan een lange zwarte horizontale streep op dat moment, toen ik stilhield om hem na te kijken, en de rivier was niet meer dan nog zo'n horizontale streep, lang niet zo breed en zwart, en de lucht was niet meer dan een rij lange dreigende rode stre-

pen en dikke zwarte strepen. Aan de rand van de rivier ontwaarde ik vaag de enige twee zwarte dingen die in het hele vergezicht overeind leken te staan. Een was het baken voor de zeelieden—als een vat zonder duigen op een paal—van dichtbij een lelijk ding; het andere was een galg, waaraan enkele kettingen hingen die ooit een piraat hadden geketend. De man hinkte daarnaar toe, als was hij de piraat die tot leven was gekomen, ervan was afgedaald en terugging om zich weer vast te ketenen. Die gedachte joeg me de stuipen op het lijf, en toen ik zag hoe het vee de kop hief om hem na te kijken, vroeg ik me af of de dieren hetzelfde dachten. Ik keek overal om me heen of ik de verschrikkelijke jongeman zag, maar kon geen spoor van hem bekenen. Alleen was ik nu weer bang en rende aan één stuk door naar huis.

Hoofdstuk 2

Mijn zuster, mevrouw Joe Gargery, was meer dan twintig jaar ouder dan ik en stond bij zichzelf en de burenen hoog aangeschreven omdat ze me had grootgebracht ‘met de hand’. Daar ik er destijds voor mezelf nog achter moest komen wat die uitdrukking betekende en wist dat ze